

TEN

P R O J E C T

MAGAZINE

- Natte ecologische verbindingzones
- Europese samenwerking
- Natuurontwikkeling
- Werkgelegenheid
- Recreatie

in Nederland, Groot-Brittannië
en Duitsland

Wat is TEN

TEN is een grensoverschrijdend internationaal project voor natte ecologische verbindingzones. TEN verbindt losse geïsoleerde natte reservaten met elkaar via een Europees netwerk van waterwegen. Dieren en planten die gebruik maken van waterwegen moeten op een veilige manier kunnen migreren. TEN maakt gebruik van de bestaande infrastructuur, maar herstelt tevens oude beeklopen of legt nieuwe verbindingen aan. TEN gaat ervan uit dat natuurbescherming en natuurontwikkeling alleen maar succesvol zijn bij een groot maatschappelijk draagvlak. Daarom heeft TEN veel oog voor lokale medezeggenschap en participatie, waarbij ook culturele, economische en recreatieve belangen een plaats hebben in de projecten. TEN wordt gedragen door een aantal regio's in Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië. Voorbeeldprojecten zijn de reconstructie van het rivierdal van de Runde in Drenthe, de ontwerpstudie voor een robuuste verbinding tussen Weerribben en Wieden en het herstel van de verbindingen in de rivieren Little Ouse en Waveney in Groot-Brittannië. TEN staat voor Transnational Ecological Network en is een Europees interreg-III B Noordzeeproject. TEN partners zijn de provincies Groningen, Drenthe en Overijssel in Nederland; de County Councils van Norfolk en Suffolk in Groot-Brittannië; NLWKN-Niedersachsen en de Freie Hansestadt Bremen in Duitsland. Drenthe is de Lead Partner. Het pilotproject TEN is gestart in 1999 en loopt tot 1 mei 2006. Het door TEN opgestelde handboek beschrijft de nationale en internationale wetgeving; bestuurlijke organisatie en geografische omstandigheden in de drie deelnemende landen; ecologische netwerken en de administratieve en praktische ervaringen van het project. Op deze wijze geeft TEN de opgedane kennis en ervaring door aan toekomstige projecten. Meer over TEN op pagina 18.

 = TEN gebied

Voorwoord

TEN III is in 2003 is opgestart. Omdat er al een goed Geografisch Informatie Systeem was opgebouwd in twee eerdere projecten (TEN I en TEN II) was alle beschikbare informatie overzichtelijk samengevat. We konden dus meteen aan het werk.

Nu wilden we de wereld in het veld laten zien dat de aanleg van ecologische verbindingen ook op een innovatieve en integrale manier kan worden opgepakt.

Drie jaar later blijkt dat we in onze opzet geslaagd zijn. In zes regio's realiseerde TEN dertien boeiende en innovatieve projecten. De belangstelling van andere organisaties voor deze projecten is groot. Vele malen hebben de projectleiders groepen in hun projectgebieden rondgeleid. Ook onze vrienden uit eerdere fases van TEN, Zuid Jutland en Sleswig Holstein, hebben hun organisaties op sleeptouw genomen om TEN's voorbeelden te bekijken.

De belangrijkste lessen bij de uitvoering zijn dat je projecten vanaf de start integraal moet ontwikkelen, dat een visie op

het riviersysteem belangrijk is bij lokale projecten en dat de kwaliteit van de projecten verbetert bij grotere betrokkenheid van de bevolking. Zo realiseert TEN niet alleen een ecologische verbindingszone, maar draagt ook bij aan oplossingen voor waterproblemen en stimuleert de regionale economie.

Maar wat me bovenal bij zal blijven is het enthousiasme waarmee de partners samenwerken. Samenwerken in projecten, samenwerken met buitenlandse partners, samenwerken aan hun bijdrage aan een beter en mooier Europa. Met dat enthousiasme hebben ze al veel organisaties en mensen aangestoken.

En nu is het de beurt aan u, de lezer, om kennis te nemen van dat enthousiasme en de fantastische resultaten. Ik hoop dat u er net zo enthousiast van wordt.

Mw. A. Edelenbosch
Gedeputeerde van de provincie Drenthe.

INHOUD

Runde project
Drents Rundewater stroomt
voor een schoner Europa 6

Little Ouse & Waveney
"Ons lokaal initiatief was door
TEN plotseling deel van een
internationale beweging." 14

Interview Ben van Os
"Ik ben trots op TEN omdat we erin
geslaagd zijn natuur, economie en
mensen met elkaar te verbinden
via prachtige en concrete
ecologische projecten." 18

Brualer Schloot
TEN geeft otter ruim baan in
Brualer Schloot, Duitsland 22

HET DREINSE LANDSCHAP | FOTO JOOP VAN DE MERBEL

Muggebeet
Oplossing knelpunt tussen Weerribben en Wieden nabij 26

Junne-Vecht
Overijsselse Vecht krijgt natuurlijke vrijheid terug 28

Werk in uitvoering
Ecologische verbindingen, rivierherstel en faunapassages 30

Blauwe Stad
Samenwerking TEN leidt tot ambitieuze verbindingen in Groningen 24

Economie
TEN zorgt voor economische groei en nieuwe banen in de regio 34

TEN herstelt unieke veenbeek

Drents Rundewater stroomt

De reconstructie van de verdwenen veenbeek De Runde in Drenthe is het omvangrijkste project van het Europese samenwerkingsverband TEN. Het Rundeproject is het resultaat van creativiteit en doorzettingsvermogen van natuurbeschermers, watermanagers, bestuurders en ondernemers. Regionale, nationale en internationale samenwerking en kennisuitwisseling is de basis voor het succes. Het zuivere Rundewater stroomt via een ecologisch netwerk naar heel Europa en verspreidt zo de idealen, werkwijze en kennis van TEN.

BARGERVEEN

Levend hoogveen is in West-Europa nagenoeg verdwenen. Het Bargerveen, een Drents reservaat aan de Duitse grens, is een laatste rest oud veen van 2200 hectare. Met Europees geld en veel enthousiasme van het provinciale bestuur is in de jaren negentig een omvangrijk beschermings- reconstructie- en herstelprogramma van start gegaan. Het Bargerveen leeft weer. Inmiddels is ook de verdwenen veenbeek De Runde weer zichtbaar in het landschap, dankzij TEN.

VEENBEEK DE RUNDE

Eeuwenlang is de Runde een meanderende beek die overtollig veenwater afvoert van het hooggelegen veengebied achter het huidige Emmen. De beek loopt langs de Duitse grens in noordelijke richting waar hij bij de Dollard in zee stroomt. In de tweede helft van de negentiende eeuw begint de turfwinning en wordt het meterdikke veenpakket bijna helemaal afgegraven en het gebied gekanaliseerd. Slechts een klein stuk origineel hoogveen blijft behouden. De Runde is niet meer

dan een recht slootje dat nauwelijks nog dienst doet. In het Groningse deel bestaat de beek nog wel, in de vorm van de gekanaliseerde Ruiten Aa. In de jaren negentig zijn daar vispassages gemaakt en is de oude natuurlijke loop van de Ruiten Aa deels hersteld. In 1999 ontstaat het plan om in aansluiting op de grote herstelwerkzaamheden in het Bargerveen en de Ruiten Aa, ook de oude veenbeek de Runde in ere te herstellen.

voor een schoner Europa

PROBLEMEN

Een veenbeek herstellen is gemakkelijker gezegd dan gedaan. De oude loop van de Runde is nauwelijks nog herkenbaar in het landschap. Bovendien zijn er de nodige obstakels in de vorm van dorpen, wegen en kanalen. Daarnaast loopt het beoogde tracé door een ontwikkelingsgebied met glastuinbouw. Glastuinbouw onttrekt veel water aan de omgeving waardoor het grondwaterpeil zakt. En dat terwijl de natuur in het Bargerveen en de Runde juist water nodig heeft. Ook stroomt de nieuwe Runde door een attractie- en themapark met grote recreatieve belangen die niet altijd samengaan met natuur. Een ander probleem is dat er door de klimaatverandering meer regen valt. Grote hoeveelheden water kunnen in de lagere gebiedsdelen in Groningen voor overstromingen zorgen. Er komt dus heel wat bij kijken om al deze problemen het hoofd te bieden.

Jaap van Roon

Projectleider

Dienst Landelijk Gebied

"De Runde is voor een groot deel opnieuw aangelegd. Dat stelde ons van meet af aan in staat om rekening te houden met de belangen van natuur, economie en toerisme."

SAMEN STERKER

De provincie Drenthe beseft echter al gauw dat het noch de financiële middelen noch de kennis in huis heeft om alles alleen te doen. Europa biedt de uitkomst. Het initiatief past in het profiel van een Transnationaal Ecological Network (TEN). Drenthe zoekt en vindt aansluiting bij zeven andere regio's in drie landen binnen het Interreg Noordzeegebied. Kenmerken van het TEN project zijn samenwerking en kennisuitwisseling. En dat is precies wat nodig is bij het oplossen van de problemen waar het Rundeproject mee te maken heeft. Natuurbeheerders, watermanagers, ondernemers, uitvoerders en bestuurders moeten samen om de tafel. In andere regio's in Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië starten kleinere projecten met dezelfde uitdagingen. Door de internationale uitwisseling van kennis en kunde dragen ze bij aan het vinden van oplossingen bij de Runde. Het Rundeproject is het meest omvangrijke pilotproject binnen TEN.

Alfred van Hall

Dijkgraaf van het Waterschap Hunze en Aa's

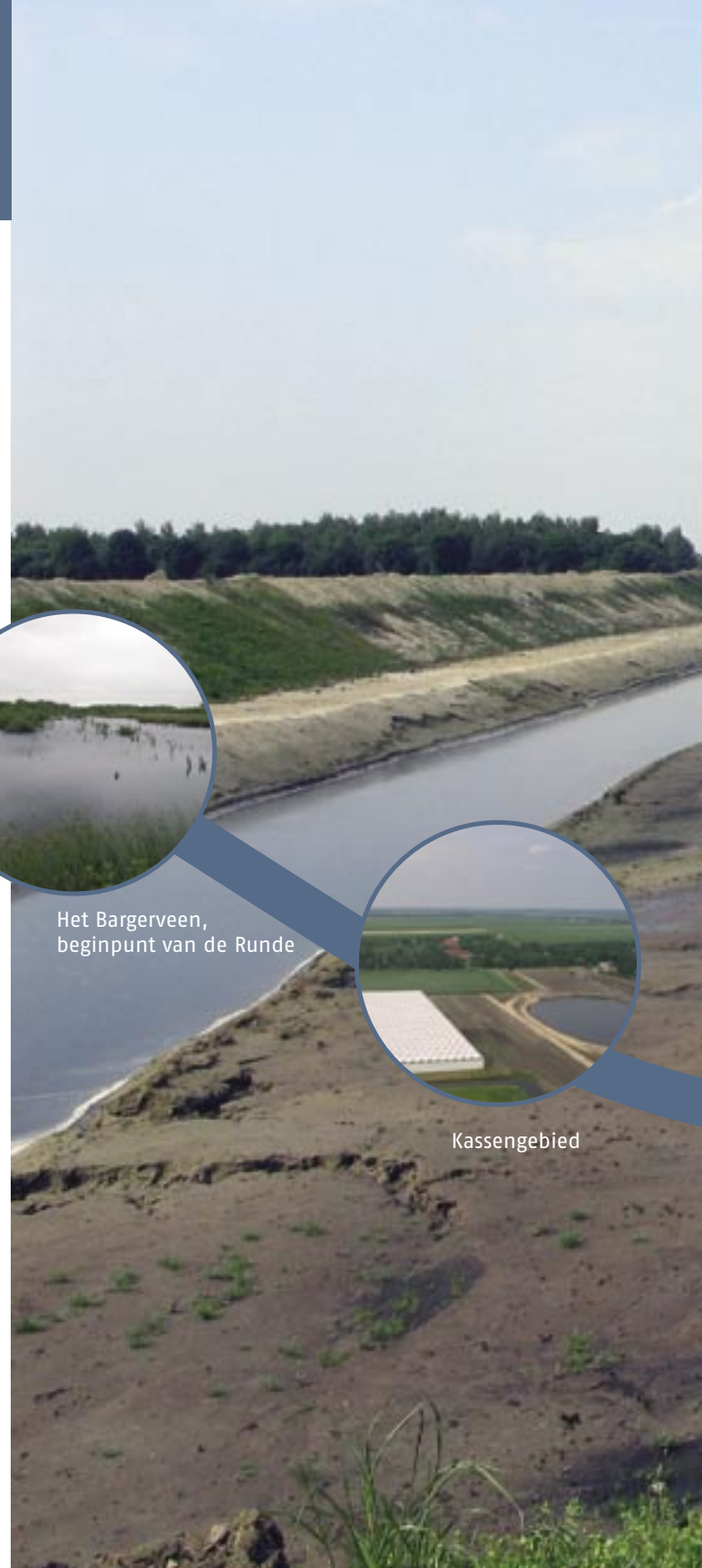
"Het is een enorme uitdaging om tussen het Bargerveen en de Dollard een verbinding van tientallen kilometers te herstellen."

De Runde is gereconstrueerd over een lengte van twaalf kilometer. Het is een zogenaamde waterverbindingszone. Daarbij is er alles aan gedaan om rekening te houden met dieren en planten. De oevers zijn niet steil maar lopen geleidelijk af. Ondieptes vormen de perfecte plaats waar libellen, vlinders en amfibieën leven. Faunapassages onder de wegen zorgen dat dieren veilig kunnen oversteken. Jaap van Roon is projectleider namens de Dienst Landelijk Gebied: "We proberen bij de herinrichting een grote variëteit in het landschap aan te brengen zodat er een ecologisch rijk gebied ontstaat met veel verschillende dieren en planten."

HET NIEUWE TRACÉ

Vanaf het Bargerveen is de Runde een licht meanderend stroompje met vlakke oevers waaraan verschillende meertjes liggen. Het gebied vormt een attractief en afwisselend landschap voor planten en dieren. Het schone veenwater stroomt via een pijpleiding onder de Verlengde Hoogeveense Vaart door. Vanaf deze plek meandert de Runde speels door het landschap, deels langs de verkeersader N37 en even verder tussen het bestaande en toekomstige kassengebied door naar de gietwaterplas. "Het stuk Runde dat tussen de kassen stroomt, is weliswaar iets minder natuurlijk

Het Bargerveen, beginpunt van de Runde

Kassengebied

aangelegd, maar doet toch prima dienst als ecologische verbindingszone met behoud van de natuurwaarde," aldus Van Roon. De tuinders gebruiken het schone water voor het begieten van de gewassen. Van Roon: "We hebben hier een uniek dubbel watersysteem gemaakt, waarbij het voedselarme en schone Bargerveenwater gescheiden is van het nitraathoudende water van de landbouwgronden." De nieuwe Runde is ook aantrekkelijk gemaakt voor toeristen. Economische en recreatieve belangen gaan hand in hand met de functie van ecologische verbindingszone.

ECOLOGISCHE
VERBINDINGSZONES

Veel dieren migreren van nature op zoek naar soortgenoten of naar een geschikt leefgebied. Het natuurlijke landschap waarin dat zonder gevaar mogelijk was, is nagenoeg verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor een cultuurlandschap vol wegen, kanalen, grootschalige landbouwgebieden en andere obstakels. De Europese Unie wil daarom een grensoverschrijdende ecologische infrastructuur maken. Een netwerk van natuurpaden en waterwegen waarlangs dieren ongestoord kunnen migreren tussen leefgebieden. Dat betekent bijvoorbeeld de aanleg van tunnels onder wegen, vispassages langs stuwen, aquaducten en eoducten over snelwegen. Hekwerken leiden de dieren naar de overgangen die precies aansluiten bij bestaande trekroutes van de dieren.

De Runde is deel van een grensoverschrijdend ecologisch netwerk

Veenpark

Ruiten Aa

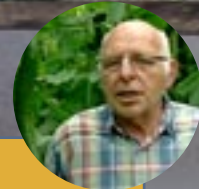
Nieuwstatenzijl

PALING IN DE RUNDE

De Runde stroomt nu onder de Postweg door. Daar zijn speciale duikers onder de weg geplaatst. Ze bevatten faunapassages waardoor dieren zonder gevaar de weg kunnen passeren. Hierna komt de Runde in het Veenpark. Een themapark en openluchtmuseum dat gewijd is aan het wonen en werken in de vroegere veenkoloniën. Hier is een oud hoogveenrestant dat dienst doet als zogenaamde stapsteen: een stuk natuur dat dient als tussenstation waar migrerende dieren even uit kunnen rusten tijdens de reis. Vanaf hier stroomt het water naar de provincie Groningen

waar het uitkomt in de Ruiten Aa. Uiteindelijk stroomt het veenwater bij Nieuwstatenzijl via de Dollard in zee. De hele waterweg moet over een jaar of tien een ecologische verbindingzone zijn, waarbij bijvoorbeeld glasaaltjes langs sluizen en stuwen kunnen zwemmen om uiteindelijk in het Bargerveen tot paling uit te groeien.

Roelof Rotmensen
tuinder

“De glastuinbouw kan uitbreiden als er meer ruimte is om water vast te houden en op te bergen. Het Rundeproject voorziet daarin.”

Tuinder Roelof Rotmensen

“Het water van de Runde is een absolute voorwaarde voor duurzame glastuinbouw”

Bij het Rundeproject draait alles om water. Voor het Bargerveen is water van levensbelang. Zonder water is er geen Runde en heeft de natuur geen diervriendelijke waterweg. Te veel water geeft overlast en schade. Schoon water is nodig voor de glastuinders achter Emmen. Natuurbeheerders, ondernemers, bestuurders en waterschappen werken samen om het water zo optimaal te gebruiken. Glastuinder Rotmensen kan het weten: “Ik denk dat dit buitengewoon goed water is.”

NIEUW LANDSCHAP

De Lange Runde, zo heet het deel dat tussen het huidige en nog te bouwen kasgebied door gaat. De veenbeek is hier helemaal nieuw aangelegd in een licht gebogen as, ingeklemd tussen twee verhogingen in het landschap; als een rivier met uiterwaarden en dijken. Het nieuwe landschap is zo ontworpen dat het iets speels heeft, temidden van de uitgestrekte glazen kassen eromheen. De Lange Runde is niet alleen mooi, maar bovenal functioneel, efficiënt en praktisch. Zowel voor migrerende waterminnende beestjes en planten, als voor de economische motor van deze regio, de glastuinbouw.

TUINDERS MET DORST

De glastuinbouw vestigt zich in Klazienaveen in de jaren zestig. In de loop der tijd trekken steeds meer tuinders vanuit het overbevolkte Westland naar de ruime gebieden achter Emmen. De gewassen in de glastuinbouw hebben water nodig, veel water en schoon water; ongeveer tussen de 7500 en 10.000 m³ per hectare, per jaar. Er staat straks meer dan 300 hectare aan kassen, dus reken maar uit.

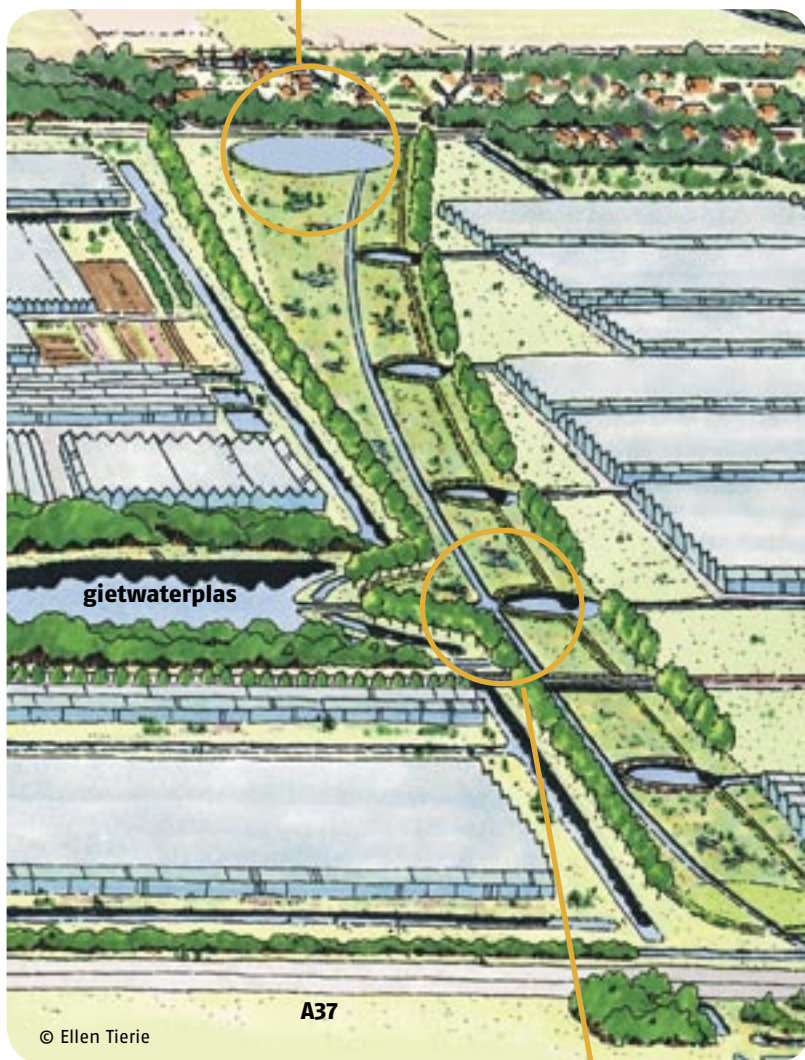
De mens gebruikt veel water in de industrie en de landbouw. Om in onze behoefte te voorzien, pompen we in tijden van droogte IJsselmeerwater naar de sloten en kanalen van Drenthe. Dat kanaalwater is echter te zout voor de plantjes van de tuinders en dit water zuiveren

is erg duur. Ook grondwater is te kostbaar omdat er een belastingheffing op zit en omdat het uitdroging veroorzaakt. Daarom is een zogenaamde gietwaterplas gegraven. Momenteel is deze plas twaalf hectare groot en heeft het een watervoorraad van 1.2 miljoen m³ water. Als er geen water bij komt, is de plas binnen een half jaar tot op de bodem leeg. Gelukkig regent het zo af en toe. Alle regen die op de daken van de kassen valt, wordt opgeslagen in de gietwaterplas. Verder lekt er grondwater in de plas en is er de Runde die voor een permanente aanvoer van natuurlijk veenwater zorgt. Samen zorgen deze bronnen voor voldoende, kwalitatief hoogwaardig water in de plas.

Alfred van Hall
Waterschap Hunze en Aa's

“Een taak van Waterschappen is het vasthouden en opslaan van water en dit langzaam te lozen naar lager gelegen delen. Zo voorkomen we overstromingen. Daarom is het zo belangrijk dat we in dit nieuwe Rundedal ook veel water op kunnen vangen.”

NATUURWATER EN LANDBOUWWATER

Over de gehele lengte van het project is het schone veenwater uit het Bargerveen gescheiden van het landbouwwater. Het systeem met schoon water start in het Bargerveen, loopt onder de Verlengde Hoozeveense Vaart door, langs de N37 en eindigt in de gietwaterplas. Het landbouwwater is verontreinigd en verrijkt met kunstmest en pesticiden en mag niet in de gietwatersloot terecht komen. Om te voorkomen dat het natuurwater met landbouwwater in contact komt, zijn buizensystemen aangelegd daar waar het veenwatertraject sloten en kanalen passeert. Het landbouwwater stroomt via een tweede slotensysteem naar het Verlengde Oosterdiep. Alfred van Hall, dijkgraaf van het Waterschap Hunze en Aa's: "Door de scheiding van schoon natuurwater en verrijkt landbouwwater hebben we hier een bijna ideale situatie bereikt. Dat is zo gedaan dat niemand er last van heeft. Dat bereik je alleen door een goede samenwerking tussen de verschillende autoriteiten, landbouwers en ondernemers. Als duidelijk is wat de verantwoordelijkheden, belangen en wensen van alle partijen zijn, kan iedereen ervan profiteren. Dankzij TEN hebben we dat hier bereikt."

Ali Edelenbosch, gedeputeerde Provincie Drenthe:

“Het nieuwe Rundengebied is aantrekkelijk voor iedereen die er leeft, werkt of wandelt.”

Het beekdal van de nieuwe Runde verbindt een gevarieerde keten van milieu- en landschapstypen. De vlakke veenkoloniën met hun karakteristieke lintdorpen langs de vaarten en weidse uitzichten; de zachte glooiingen van de Hondsrug; de oude brinkdorpen in de bossen en de veelzijdige hoogveengebieden langs de grens. De fiets- en wandelpaden in het beekdal sluiten aan bij het netwerk van toeristische routes in de omgeving. “Met het Rundeproject is er voor toeristen in deze streek voldoende te doen,” aldus Jeroen Hemmes van landgoed Scholtenszathe.

TEN VOOR TOERISME

Bij de aanleg van het nieuwe beekdal van de Runde is van meet af aan rekening gehouden met omwonenden en recreanten. Natuurontwikkeling is prachtig maar ook ingrijpend en duur. Mensen in de omgeving en de vakantiegangers willen graag zien waar het gemeenschapsgeld aan is besteed. Ze willen eindelijk kunnen genieten na de soms jarenlange graafwerkzaamheden in het gebied. Daarom vindt initiatiefnemer TEN het van groot belang dat een natuurgebied goed toegankelijk is voor publiek. Dat geeft een breder draagvlak, meer vertrouwen en grotere betrokkenheid bij toekomstige projecten. Zonder maatschappelijke steun kan een natuurontwikkelingsproject niet succesvol zijn.

FIETSEN EN WANDELEN

De prachtige fietspaden zijn speels aangelegd op de dijken, zodat de fietsers een mooi overzicht hebben over het moderne design van de nieuwe Runde. De fietspaden zijn aangelegd met oog voor duurzaamheid en gemaakt van hergebruikt beton. Vanaf de speciaal ontworpen bruggen kan de bezoeker het unieke systeem van gescheiden waterwegen met eigen ogen zien. Natuurlijk kunnen ook wandelaars van deze paden gebruik maken. Door het nieuwe Rundedal loopt tevens het langafstandswandelpad Noaberpad (NIVON LAW 10), dat tussen Dollard en Rijn door de grensstreek slingert. De nieuwe Runde is aantrekkelijk gemaakt door de aanleg van informatiepunten, picknickplaatsen en struwelen.

BARGERVEEN

In het Bargerveen zijn veel maatregelen genomen om de waterstand te verhogen, om de kwaliteit van het water en het hoogveen te verbeteren, en om het gebied beter toegankelijk te maken voor bezoekers. Er zijn excursies onder leiding van boswachters zodat belangstellenden de ingrepen en veranderingen in het veengebied met eigen ogen kunnen zien. De excursie gaat naar de verschillende delen in het gebied en de gids wijst op de bijzondere flora en fauna. Speciale aandacht gaat uit naar de opvangbekkens en de bron van de Runde. De bezoeker kan ook alleen op pad. Een groot deel van het Bargerveen is voor publiek vrij toegankelijk. Vanaf het parkeerterrein lopen verschillende wandelroutes.

VEENPARK

Vanaf het Bargerveen komt het Rundewater al gauw in het Veenpark bij Barger-Compascuum. Het attractie- en themapark ligt bij het natuurgebied Berkenrode, een oud onontgonnen stuk hoogveen dat vroeger verbonden was met het Bargerveen. Nu fungeert het als stapsteen in de ecologische verbindingzone. Bezoekers kunnen hier naar hartenlust fietsen en wandelen. Daarnaast geeft het park in woord, beeld en persoon uitleg over het ontstaan van het veen, het leven en werk van veenarbeiders en het huidige beheer van de natuur. Er is een heus lintdorp waar oude huisjes en nijverheid te bekijken zijn. De nieuwe Runde vormt een trotse waterpartij bij de entree van het park. Directeur Keuter: "Het Rundeproject sluit prima aan bij onze eigen plannen. De verbreding van de Runde zorgt rond het terras bij de ingang van ons park voor een nieuwe waterpartij waarin we twee speeleilanden hebben gemaakt."

Harrie Keuter

directeur Veenpark

"Wij denken dat het Rundeproject veel nieuwe mensen naar ons park zal lokken."

LANDGOED

Verder stroomafwaarts ligt sinds 1998 het nieuwe landgoed Scholtenszathe; met zijn 1000 hectare is het meteen de grootste van Nederland. Dit landgoed is in ontwikkeling en omvat in de toekomst natuurgebieden, landerijen, grote buitenverblijven, een natuurcamping en nog veel meer. Het grenst aan het Oosterbos, ook een stukje origineel hoogveen. Het landgoed beheert zijn gronden zodanig dat verdere ontwatering van dit unieke gebied tegengegaan wordt. Langs de Runde zijn kunstobjecten geplaatst en daar waar de Runde de oude beddingen volgt, zijn de contouren van vier verdwenen huizen in het landschap zichtbaar. Jeroen Hemmes: "Het zijn prachtige plekken voor toeristen om in de geschiedenis te duiken."

LITTLE OUSE & WAVENEY

Helen Smith, The Little Ouse Headwaters Project

“Ons lokaal initiatief was door TEN plotseling deel van een internationale beweging.”

De uitgestrekte moerassen aan de oostkust van Groot-Brittannië zijn de laatste 50 jaar grotendeels verdwenen. De overgebleven gebieden zijn versnipperd. De moerassen liggen in de delta van twee gehavende rivieren. Plaatselijke natuurverenigingen met enthousiaste vrijwilligers zijn al jarenlang bezig om in verschillende delen van het gebied, reservaten te behouden en duurzaam te beheren. Ze krijgen steun van de regionale bestuurders van Norfolk en Suffolk. Aansluiting bij TEN zorgt ervoor dat de plannen voor aankoop, herstel en beheer van natuurgebieden snel uitgevoerd worden. Dat gebeurt door zowel overheids- als vrijwilligersorganisaties. Het succesvolle Little Ouse Headwaters Project kreeg begin 2006 de nationale Living Wetlands Award voor duurzaam wetland beheer.

LITTLE OUSE & WAVENEY

In het grensgebied tussen Norfolk en Suffolk stromen de twee riviertjes Little Ouse en Waveney vanuit een hoogveenmoeras naar zee. Dat klinkt idyllisch, maar schijn bedriegt. De loop van de riviertjes is gaandeweg menigmaal aangetast door kanalisatie en uitdieping. Het gevolg was uitdroging van het omliggende natuurgebied ten gunste van intensieve landbouw. Slechts hier en daar bleven eilandjes van oorspronkelijke natuur over. Hun natuurwaarde nam af, zodat het voor de geïsoleerde populaties dieren en planten niet mogelijk was om met elkaar in contact te komen. Bovendien was er geen onderhoud gedaan, zodat de kwetsbare natuur overheerst werd door vervuiling en opslag.

AANPAKKEN

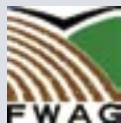
Toch zijn de overgebleven soorten in de resterende natuurgebiedjes van internationaal belang. Vandaar dat Europa actief steun geeft bij de herstel- en behoudsactiviteiten door de plaatselijke groepen vrijwilligers. Zij willen door aankoop en samenwerking met landeigenaren de bestaande wetlands behouden en nieuwe aanleggen. Ook willen ze de oude loop van de rivieren Little Ouse en Waveney herstellen. De rivieren moeten ecologische verbindingzones worden zodat flora en fauna van gebied naar gebied kan 'zwemmen'. Door de betere waterkwaliteit en diervriendelijke oevers zullen bestaande populaties dieren en planten zich uitbreiden en verdwenen soorten terugkeren.

SAMENWERKING

Het bijzondere aan de situatie in de vallei en delta van de riviertjes is dat de vele reservaten door verschillende organisaties worden beheerd. TEN brengt ze bij elkaar met de te herstellen ecologische verbindingzone als gezamenlijk doel. De plaatselijke groepen vrijwilligers zijn bij de realisatie van hun plannen –zowel qua participatie als qua giften– grotendeels afhankelijk van de lokale bevolking. Daarom is het van belang om de bevolking, boeren en landeigenaren te betrekken bij de projecten en om de resultaten ervan te laten zien. De gebieden worden toegankelijk gemaakt voor publiek. Natuurbeschermers organiseren regelmatig open dagen, excursies en wandelingen. De verhoogde natuurwaarde van het gebied en de internationale aandacht van TEN, zal meer toeristen trekken. Dat is goed voor de lokale economie. Ook zullen de rivieren na de werkzaamheden minder vaak overstromen, hetgeen schade voorkomt.

VOORLICHTING

TEN steunt deze projecten niet alleen met geld, ervaring en kennis als het gaat om de concrete uitvoering van natuurbeheer, maar doet ook aan voorlichting en bevordert de samenwerking. In Groot-Brittannië zijn veel vrijwilligers bij de projecten betrokken, sommige projecten drijven zelfs geheel op vrijwilligers. Daarnaast is veel van het natuurgebied niet in handen van natuurbeschermers of de overheid, maar van boeren en andere landeigenaren. Daarom heeft TEN veel aandacht voor cursussen en voorlichting aan alle betrokkenen. Andere landen kunnen hier veel van leren. Datzelfde geldt voor wijze van samenwerking tussen de verschillende overheden en natuurbeschermingsorganisaties. De Farming and Wildlife Advisory Group en de Upper Waveney Valley Partnership zijn daarom onderdeel van TEN.

The Farming and Wildlife Advisory Group geeft advies aan boeren en landeigenaren hoe ze efficiënte bedrijfsvoering kunnen combineren met duurzaam natuurbeheer. De FWAG heeft gedurende de tijd dat de TEN projecten in Little Ouse en Waveney lopen, meer dan 200 boeren professioneel advies gegeven. Daarnaast organiseert de FWAG zogenaamde Farm Walks waarbij boeren en bezoekers op verschillende boerderijen kunnen kijken die bij het TEN project betrokken zijn.

De Upper Waveney Valley Partnership geeft advies en informatie aan de lokale gemeenschappen in het TEN gebied. Het partnership bestaat al 18 jaar en betreft 43 gemeentes in het grensgebied tussen Suffolk en Norfolk. Doelstelling is het beschermen en verbeteren van het landschap en de dieren en planten die er leven. Daarnaast werkt het partnership aan verbetering van de recreatieve mogelijkheden in die gebieden. Ook werkt het samen met scholen om voorlichting te geven over de natuur en over natuurbescherming.

Projecten voor rivierherstel in het

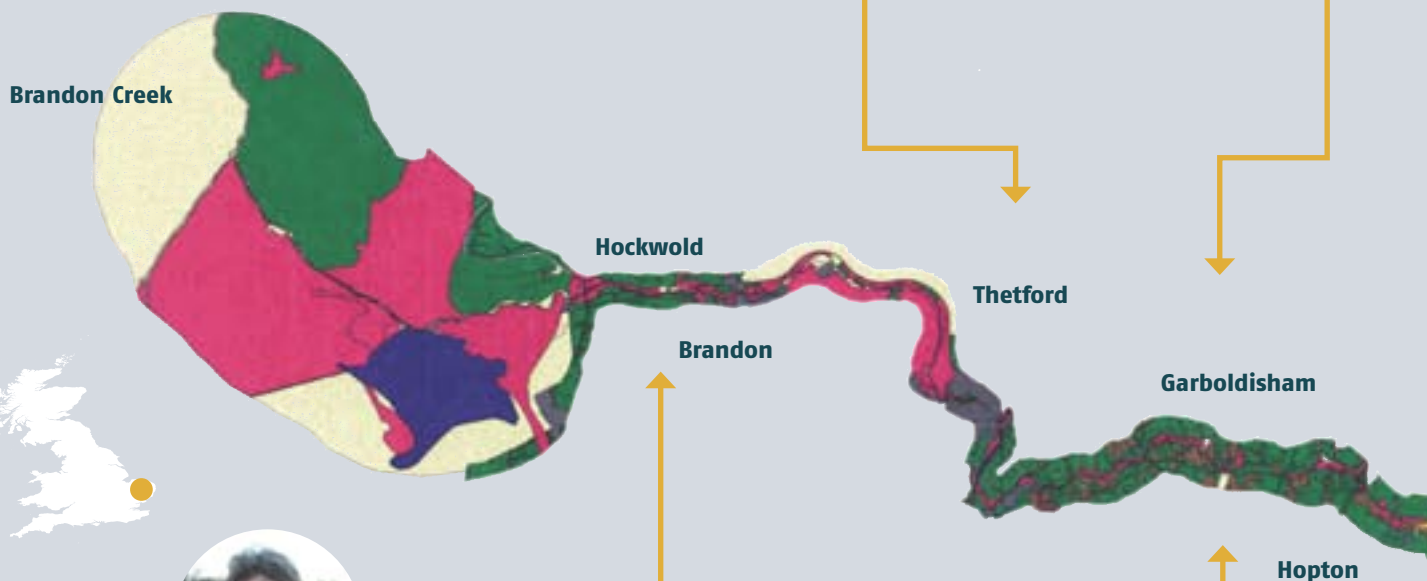
De projecten in het gebied betreffen verschillende landschapstypen die allen een specifieke beheersaanpak vragen. Ook heeft ieder project daardoor een eigen doelstelling. Zo is het ene project bezig met de aankoop van natte graslanden, herstelt het andere project een oude rivierbedding en wil een derde project van de moerasdelta een reusachtig aaneengesloten natuurgebied maken. In totaal zijn zeven deelprojecten in het stroomgebied van Little Ouse en Waveney onderdeel van TEN.

Nunnery Lakes Reserve >
De British Trust for Ornithology richt zich na het herstel van de meanders in Little Ouse, nu op het natuurlijk en duurzaam beheer van uiterwaarden en natte weilanden.

Frogshall Carr Project >
De Forestry Commission doet herstelwerkzaamheden aan een verwilderd stuk moeras met opslag van elzen, essen en wilgen.

Helen Smith
the Little Ouse Headwaters Project

We hadden geen enkel budget toen het project begon. We dreven op giften van enthousiaste mensen, die uit eigen zak de eerste kosten voor hun rekening namen. Het TEN-project was de basis voor ons succes. TEN hielp om meer fondsen over de streep te trekken om ons te ondersteunen en stelde ons in staat om enorme veel te bereiken.

Lakenheath Fen >
De RSPB wil in 20 jaar tijd ongeveer 5000 hectare moeras aaneenrijgen tot één groot natuurgebied.

Knettishall Heath Country Park >
De Suffolk County Council herstelt natte weilanden ten behoeve van steltlopers, watervogels, amfibieën en reptielen.

stroomgebied Little Ouse & Waveney

Little Ouse Headwaters Project >

Het project richt zich vooral op de riviertjes en aanliggende natuurgebieden. Het LOHP is in 2002 door verschillende plaatselijke milieugroepen opgericht.

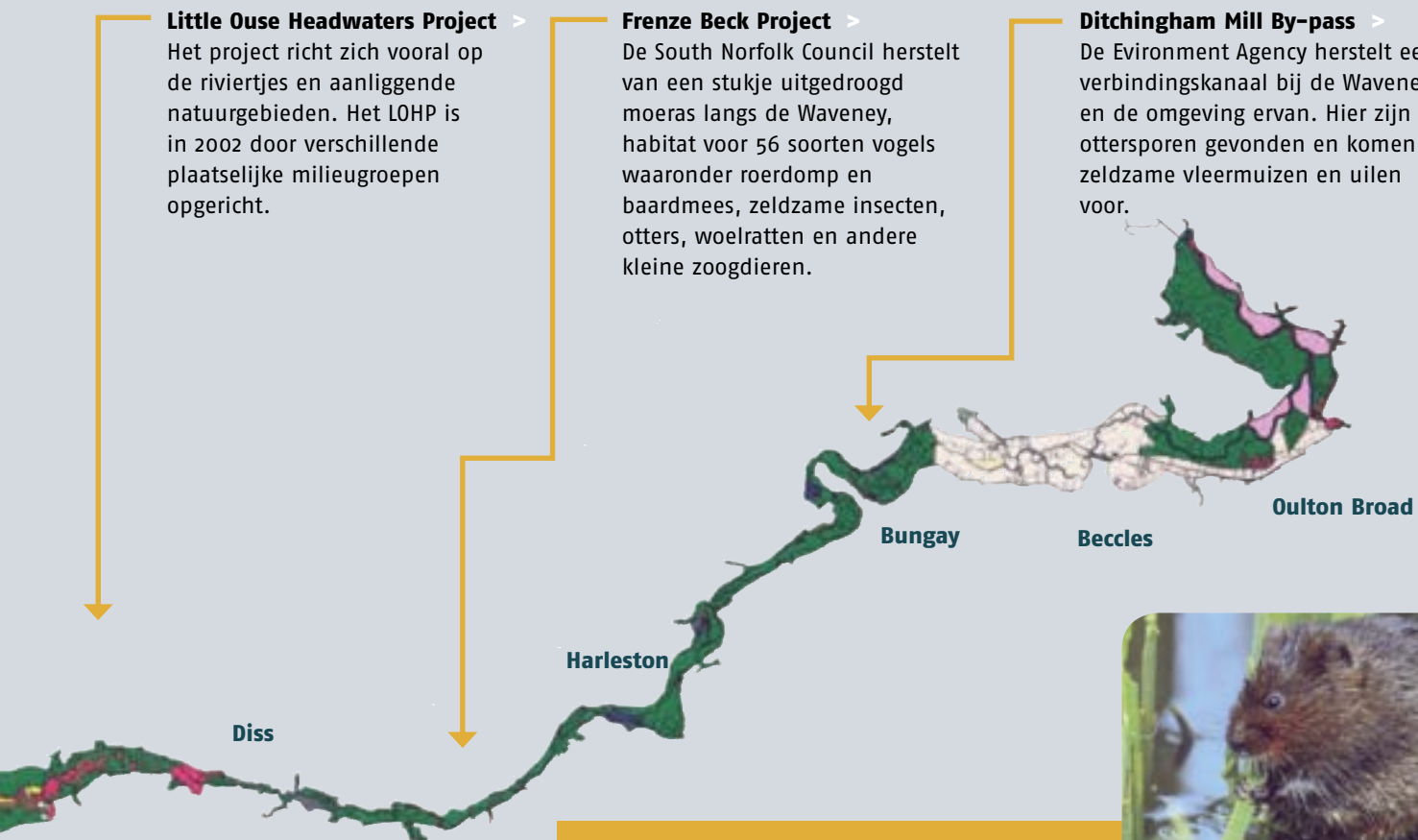
Frenze Beck Project >

De South Norfolk Council herstelt van een stukje uitgedroogd moeras langs de Waveney, habitat voor 56 soorten vogels waaronder roerdomp en baardmees, zeldzame insecten, otters, woelratten en andere kleine zoogdieren.

Ditchingham Mill By-pass >

De Environment Agency herstelt een verbindingskanaal bij de Waveney en de omgeving ervan. Hier zijn ottersporen gevonden en komen zeldzame vleermuizen en uilen voor.

Chris Gregory vrijwilliger

Dankzij TEN konden we een goed plan maken en het project binnen drie jaar realiseren. Ik ben er zeker van dat het project zonder TEN niet uitgevoerd was. In ieder geval niet in de grootte waarop we het nu hebben kunnen doen. Zonder TEN had het werk jaren geduurd.

REDDINGSPLAN VOOR DE WOELRAT

Bij de projecten in het stroomgebied van Little Ouse en Waveney speelt het welzijn van een kleine rat een grote rol. The Norfolk Wildlife Trust doet met behulp van TEN onderzoek in het gebied naar de woelrat. Dit is klein bruingrijs knaagdier. Woelratten leven in en rond de waterrand en graven uitgebreide ondiepe gangenstelsels. De dichte kruidachtige vegetatie dient zowel voor voedsel als voor dekking. Verbindingszones voor woelratten herbergen talrijke kleinere hoekjes langs waterstromen met goede biotoopvoorwaarden. In Nederland en Duitsland is het diertje soms een plaag voor de landbouw. In Groot-Brittannië is de soort in zeven jaar tijd met bijna negentig procent achteruit gegaan. Er zijn relatief weinig levensvatbare populaties over en daarvan bevinden zich een aantal in het stroomdal van Little Ouse & Waveney. De woelrat is daarom in Groot-Brittannië een goede doelsoort voor TEN-projecten. The Norfolk Wildlife Trust inventariseert de bestaande populaties en onderzoekt welke beheersmaatregelen getroffen moeten worden om de woelrat voor Groot-Brittannië te behouden.

INTERVIEW

Ben van Os, Projectleider

“Het is fantastisch dat de vrijwilligersgroep Little Ouse Headwaters Project in februari 2006 uitgeroepen is tot beste wetlandproject van Groot-Brittannië.”

“Ik ben trots want TEN verbindt

Drenthe is Project Lead Partner in de derde fase van het TEN-project. Ben van Os, ambtenaar van de provincie Drenthe, is projectleider. Zeven jaar geleden was hij al bij de eerste vergaderingen en heeft sindsdien bijna niets gemist. Tientallen keren reist hij door Europa om seminars, excursies en lokale projecten te helpen voorbereiden en te bezoeken. Enthousiast vertelt hij over de ontstaansgeschiedenis van TEN, de doelen en de uiteindelijke resultaten. “Ik ben trots op TEN omdat we erin geslaagd zijn natuur, economie en mensen met elkaar te verbinden via prachtige en concrete ecologische projecten.”

HOE IS TEN IN 1999 ONTSTAAN?

“Het is begonnen vanuit het Fishotterschutzprogram in Niedersachsen, een plan voor de bescherming van de otter. Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Niedersachsen en Bremen behoren dan tot het samenwerkingsverband Nieuwe Hanze Interregio. Daar ontstaat het idee om de natte ecologische verbindingzones onderling af te stemmen, met de otter als doelsoort. Het initiatief past in het Europees projectverband van Interreg. Daarop hebben Norfolk, Suffolk, Schleswig Holstein en Jutland zich ook aangesloten. Binnen Interreg is ‘Transnationaal’ een bekend woord voor projecten die over de landsgrenzen heen gaan. We hadden een groene doelstelling over ecologische netwerken, dus was de naam Transnational Ecological Networks vrij snel gevonden, kortweg TEN.”

WAT IS INTERREG?

“Europa is door de Europese Unie verdeeld in regio's en wij zijn van de regio ‘Noordzeegebied’. Daartoe behoren delen van België, Groot-Brittannië, Nederland, Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden. Interreg is een Europees programma dat samenwerking tussen regio's wil bevorderen. Interregprojecten kunnen over van alles gaan: economie, havenontwikkeling, milieu, natuur, water, toerisme. TEN is uniek binnen het Interregprogramma omdat het de ecologische verbindingzones in beeld brengt en daar iets aan wil doen.”

WAT WIL TEN?

“De visie is dat we uitvoering willen geven aan de doelstelling van Natura 2000. Dat is een Europese beleidslijn om ecologische netwerken te maken door waardevolle natuurgebieden te verbinden. Het beheer en de verbetering van deze gebieden kost heel veel geld en door ze te verbinden krijgen de gebieden een enorme meerwaarde. De uitwisseling tussen populaties dieren versterkt de kracht van het geheel. Soms gaat het om verbindingen tussen gelijkwaardige gebieden: moerasgebieden met moerasgebieden. Je kunt ook de zee met het achterland verbinden, zoals we bij de Runde doen. Daar komt uiteindelijk een connectie tussen het Bargerveen en de Dollard; een hoogveenreservaat en een zoutwater estuarium. Zo'n riviersysteem is van groot belang voor verschillende leefgemeenschappen.

NATURA 2000

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de EU. Dit netwerk vormt de kern van het Europees natuurbeleid gericht op behoud en herstel van biodiversiteit. Het netwerk omvat alle gebieden die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). De Vogelrichtlijn heeft tot doel de bescherming en het beheer van alle in het wild levende vogels en hun leefomgeving. De Habitatrichtlijn wil de biologische diversiteit in stand houden door bescherming van natuurlijke leefgebieden en leefgebieden van bedreigde soorten. Ook beschermt deze richtlijn de voor Europa belangrijke soorten. Tot nu toe zijn meer dan 15.000 gebieden met een totale oppervlakte van meer dan 420.000 km² (vijftien procent van het grondgebied van de EU) voorgesteld als Natura 2000-gebied.

natuur, economie en mensen”

Vissen bijvoorbeeld die paaien in het bovengebied maar leven in de zee. Om zo'n systeem tot leven te wekken, heb je een visie als die van TEN nodig.”

HOE IS TEN TE WERK GEGAAN?

“De eerste opdracht was het in kaart te brengen van de ecologische netwerken in onze regio. Deze eerste fase van Ten, Ten I, had als doelstelling: hoe kunnen we ecologische netwerken op elkaar afstemmen. Dat heeft zich verbreed tot het bouwen van een geografisch informatiesysteem, GIS. Dit is een verzameling van ecologische en topografische gegevens van de deelnemende landen. De GIS-kaart zelf is in TEN II gemaakt. In deze tweede fase hebben we bovendien een analyse gedaan. TEN I en II hebben bij elkaar twee en een half jaar geduurd. Uit de analyse bleek wat de grootste knelpunten waren en waar de oplossingen gezocht moesten worden. Bovendien gaf het aan waar de prioriteiten moeten liggen en waar de kans het grootst is om projecten daadwerkelijk te realiseren. TEN III is de fase van de uitvoering en heeft als motto 'Van Visie naar Actie'. Het is het logische vervolg op de eerste en tweede fase.”

WAAROM IS DRENTHE PROJECT LEAD PARTNER GEWORDEN?

“Bij TEN III waren de verschillen tussen de partners groot. Sommige partners waren nog niet zo ver dat ze daadwerkelijk een project grootschalig konden uitvoeren. Groningen moest bijvoorbeeld eerst nog een raamplan opstellen. Dat gold eigenlijk ook voor de projecten in Overijssel en Niedersachsen. Maar in Norfolk-Suffolk en Drenthe lagen plannen klaar om echt iets te gaan doen. Het is gebruikelijk bij Interregprogramma's dat degene die het grootste project heeft de Project Lead Partner wordt. Bij TEN III is dit het Drentse Rundeproject. Vandaar dat Drenthe nu de leiding heeft. In TEN I was Friesland de Lead Partner en in TEN II was dat Niedersachsen.”

WAT IS ZO BIJZONDER AAN TEN?

“Bij het maken van natte ecologische verbindingen is er veel aandacht voor de waterkwaliteit en de natuur. Er komt door de klimaatsverandering ook steeds meer water. Dat betekent dat we wateropvang in de bovenstroomgebieden moeten creëren. Deze dure grootschalige maatregelen zijn vaak ingrijpend en vragen een breed maatschappelijk draagvlak. TEN probeert daarom allerlei initiatieven in de omgeving te combineren. De Runde is daarvan een heel goed voorbeeld. Bij de ecologische verbindingzone is wateropvang in de bovenstroom gerealiseerd. Bovendien kan het water als gietwater in het tuinbouwgebied gebruikt worden. Ook maken we recreatieve voorzieningen. Toeristische ondernemers in de omgeving omarmen ons project en breiden hun activiteiten uit. Door die verschillende belangen met elkaar te koppelen ontstaat een win-win situatie die een sneeuwbal effect teweegbrengt, waarvan zowel de natuur, de economie als de woonomgeving profiteert.

Nog een voorbeeld. In Engeland, bij het riviersysteem van Little Ouse en Waveney, heeft de landbouw een enorme invloed op de waterkwaliteit. Landbouwers

OUDE PARTNERS

Schleswig-Holstein en Zuid-Jutland zijn Partners uit TEN I en II. De Duitsers en de Denen zijn met hun project in de Krusaa Tunnel Vallei samen verder gegaan. Zij vonden het veel praktischer om met Europese middelen het grensoverschrijdende project met twee regio's te organiseren. Er is echter nog steeds contact met TEN; over en weer zijn projecten bezocht.

moeten dus bij de projecten betrokken worden om dit te veranderen. Gespecialiseerde adviseurs benaderden namens TEN boeren in hun eigen huis, aan de eigen keukentafel. Wanneer de boeren zien dat verbeteringen niet eens zo veel geld kosten en dat het ook voordelen voor henzelf biedt, zijn ze best bereid te investeren in ecologische maatregelen."

HOE VERSPREIDT TEN DE OPGEDANE KENNIS EN ERVARING?

"Gedurende het TEN-project is ontzettend veel kennis samengevat. We hebben een uitgebreid handboek gemaakt in drie talen. Het bevat informatie en achtergronden over bijvoorbeeld de mondiale en regionale wetgeving, alle mogelijke organisaties, verschillende natte ecologische verbindingzones en hoe een win-win situatie te bereiken. Verder heeft TEN twee maal per jaar een seminar gehouden. Over en weer zijn de projecten tientallen keren bezocht. Daar hebben we allemaal heel veel van geleerd. Soms is het moeilijk in woorden weer te geven wat precies; maar soms is het ook heel duidelijk, zoals bij het rivierherstel Vecht-Junne in Overijssel. TEN heeft het waterschap uitgenodigd om eens bij een succesvol project in Nedersachsen te kijken. Het waterschap is daarmee over de streep getrokken en overtuigd. Ze wilden voor het bezoek slechts een paar teststrookjes aanleggen, maar gaan het nu grootschalig aanpakken.

Vertegenwoordigers van Nederlandse TEN-projecten zijn naar Groot-Brittannië gegaan om te zien hoe de overheid met vrijwilligersorganisaties samenwerkt. Die kennis is in Nederland toegepast op punten waar reguliere fondsen geen geld voor geven. Dat is vooral het knelpunt van de monitoring; het verzamelen van veldgegevens. Bij de Ronde was monitoring door professionals niet betaalbaar. Daarom vroeg TEN de plaatselijke IVN afdeling dit te doen. Deze vrijwilligers zijn enthousiast op de vraag ingesprongen. Dat vergroot het draagvlak voor het project in de buurt omdat hun eigen mensen de zaak in de gaten houden, en TEN krijgt zo gegevens over hoe de ecologische verbindingzone functioneert.

Het TEN project in Little Ouse & Waveney in Groot-Brittannië heeft van ons weer geleerd dat het voordeliger is de structuren van organisaties te versimpelen. Er zijn daar ongeveer 200 organisaties betrokken bij de twee rivieren, zowel vrijwilligersorganisaties, boerenorganisaties als overheden. In Nederland valt tegenwoordig het hele riviersysteem onder de verantwoordelijkheid van één waterschap. Dat heeft zoveel voordelen dat ze in Groot-Brittannië ook ideeën in die richting krijgen. Het is een weg van de lange adem, maar het denkproces is in gang gezet. Voor Duitsland geldt hetzelfde.

Beide landen zijn mee geweest op vele excursies in het Rundegebied en bij andere projecten. Op die excursies komen –net als op de seminars– overigens niet alleen ecologen maar ook beleidsmakers; mensen die niet direct betrokken zijn bij de uitvoering maar juist invloed hebben op toekomstige projecten. Het is goed dat zij zien hoeveel je met onze aanpak kunt bereiken. Bijvoorbeeld doordat we ons niet focussen op een deel van de rivier zelf, maar op het hele riviersysteem. Dat was voor Groot-Brittannië nieuw. Ze zijn nu bezig om een visie te ontwikkelen op het hele riviersysteem.”

HOE IS DE BELANGSTELLING VOOR DE WERKWIJZE VAN TEN BIJ ANDEREN?

“Veel organisaties van buiten onze regio zijn naar de projecten komen kijken. Ze vertellen ons dat ze het goede projecten en een goede werkwijze vinden. Dat geldt trouwens ook voor de eigen partners. De Enviroment Agency in Engeland doet mee met TEN en wil de methodiek van Little Ouse & Waveney toepassen op andere riviersystemen. Andere organisaties en projecten zijn vooral geïnteresseerd in hoe je die win-win situaties creëert. De ontwikkeling van onze visie zal daarom doorgaan wanneer die organisaties ermee gaan werken. Misschien is het niet volgend jaar al te zien, maar in de jaren daarna zul je zien dat dit soort ideeën vorm krijgen.”

OP 1 MEI STOPT HET PROJECT; HOE GAAT HET VERDER?

“Het succes van TEN is dat de partners allemaal verder willen. Iedereen vindt de samenwerking zo leuk, leerzaam en nuttig dat ze die in stand willen houden. TEN gaat nog een paar jaar door met de website en de nieuwsbrief. De kennisuitwisseling tussen de partners blijft zo bestaan. Of TEN als project in de nieuwe programmaperiode van Interreg gaat meedraaien, hangt af van de Europese Commissie. Het netwerk van mensen blijft functioneren, maar we moeten afwachten of er een TEN IV komt.”

WILT U TENSLOTTE NOG IETS ANDERS KWIJT?

“Het is fantastisch dat de vrijwilligersgroep Little Ouse Headwaters Project in februari uitgeroepen is tot beste wetlandproject van Groot-Brittannië. Dankzij TEN hebben zij in het brongebied van deze twee riviersystemen ontzettend veel goed werk kunnen doen. Puur op basis van vrijwilligers is daar een wetland gecreëerd, dat de rivieren weer met schoon water zal gaan voeden.”

TEN geeft otter ruim baan in Brualer Schloot

FOTO: H.W. LINDERS

De otter is grotendeels uitgestorven in het noorden van Nederland en Duitsland. Alleen in het noordoostelijk deel van Duitsland bewonen populaties otters de natte reservaten, rivieren en andere waterwegen. Allerlei milieumaatregelen resulteren langzaam in betere leefomstandigheden voor de otter. Dat leidt ertoe dat de soort zich in westelijke richting verspreidt. De oost-west beweging stopt echter bij de grens met Nederland. Er zijn slechts enkele kleine verbindingen. De 15 km lange Brualer Schloot is er één van. Vandaar dat de regionale TEN-partners de Brualer Schloot willen omtoveren tot een grensoverschrijdende ecologische verbidingszone, gericht op het gezicht van TEN: de otter.

TURFWINNING

Ongeveer honderd jaar geleden ligt een enorm hoogveengebied in het grensgebied tussen de TEN regio's Groningen in Nederland en Niedersachsen in Duitsland. In het begin van de twintigste eeuw is dit in razend tempo ontgonnen voor turfwinning. Om het hoogveen te ontwateren en om de turf af te voeren wordt de Brualer Schloot gegraven. Het kanaal is maar net breed genoeg voor de turfschuiten, maar wordt een geliefde plek om te vissen, te zwemmen en te schaatsen. Er is zelfs een haventje aangelegd. De Brualer Schloot heeft in deze periode een natuurlijk karakter en een rijke biodiversiteit in het water en op de oevers.

ONTWATERING

Als het veen afgegraven is, blijft alleen de functie van afwateringskanaal bestaan. Om de ontwatering zo efficiënt mogelijk te laten verlopen, krijgt De Schloot overal dezelfde breedte. De bodem wordt afgevlakt en ontdaan van obstakels als stenen en waterplanten. Er komen steile oevers die strak gemaaid worden. Nu kan het kanaal zowel in natte als droge periodes het water onbelemmerd afvoeren naar de Ems. De natuurwaarde is echter bijna tot het nulpunt gedaald. De wilde natuur heeft plaatsgemaakt voor intensieve landbouw. De waterkwaliteit is slecht en de overgebleven flora en fauna eenvormig. Slechts een paar kleine natuurgebieden zijn bewaard.

EUROPA IN DE SCHLOOT

De provincies Groningen en Drenthe liggen aan de Nederlandse kant van dit gebied. In de jaren negentig onderzoeken zij de mogelijkheid om de uitgestorven otter terug te brengen in hun watergebieden. Zij ontdekken de Brualer Schloot als natte verbinding met de Ems en het Duitse achterland. Zo ontstaat een samenwerking met zeven regionale Duitse overheidsorganen en organisaties. Het idee om van de Brualer

1. Turfsteken in Brualer Schloot
2. Verbinding tussen Blauwe Stad (Nederland) en Ems (Duitsland)

TEN Transnational
Ecological
Network

DOELSOORTEN

Het TEN-project heeft de otter als logo. Ziet u het? Het valt niet meteen op, maar de groene stip in het logo is het oog en zijn neus wijst naar rechts. De otter, de woelrat (p. 17) en de ringslang (p. 27) zijn doelsoorten van TEN. Deze troetelsoorten zijn kenmerkend voor waterverbindingen. Ecologische netwerken voor deze soorten zijn ook geschikt voor veel andere dieren zoals de paling (p. 25).

Schloot een ecologische verbindingzone te maken, sluit naadloos aan bij het Europese natuurbeleid. En zo verbindt de otter de Brualer Schloot met het TEN-project.

TEN-PLAN DIENT NATUUR EN LANDBOUW

De Brualer Schloot blijft een belangrijk afwateringskanaal. Het is de kunst om een plan te maken dat deze economische functie combineert met de ecologische doelen. TEN heeft hiervoor een aantal maatregelen ontwikkeld. De gemeente Bunde legt een 500 meter lange meanderende afkorting aan, in een bocht van het kanaal. Dit nieuwe stroompje heeft geen steile maar vlakke oevers, heeft brede en smalle delen voor wisselende stroomsnelheden en wordt alleen in het midden van de stroom gemaaid. Alles is gericht op herstel van de waterkwaliteit en de diversiteit van flora en fauna. Daarnaast zijn landerijen aangekocht voor natuurontwikkeling en als retentiebekken in tijden van hoog water. Verder zijn bomen en struiken langs het kanaal geplant om dekking te geven aan dieren die van de verbinding gebruik maken. De bestaande kleine reservaten Altwasser Vellage, Hoochmoor Wymeer en Dieler Schanze zijn rustgebieden voor de dieren en stapstenen in de verbinding. De geplande werkzaamheden in het Nederlandse TEN-project Blauwe Stad sluiten aan bij de ontwikkeling van de Brualer Schloot. De komende jaren moet blijken of de otter de aanpassingen voldoende vindt om van de ecologische verbinding gebruik te maken.

Gerald Sap

Bürgermeister Bunde

"In het begin was ik erg terughoudend over TEN, maar ik ben helemaal om. Het resultaat van het project in de Brualer Schloot heeft mij enthousiast gemaakt. Van mij mag de otter meteen komen."

DE OTTER

Bij veel projecten die TEN uitvoert is de otter de doelsoort voor grotere en bredere natte verbindingen. Een otterverbindingzone bestaat uit een doorlopende lijn van schoon zoet water en voldoende rustplaatsen, met een breedte van 1 km. De otter behoort tot de marterachtigen. Het is een nacht- en schemerdier. Op het land kan hij tot 25 km in één nacht afleggen. Het grote gevaar bij een dergelijke tocht is het verkeer, veel otters worden door auto's doodgereden. Overdag houden otters zich verborgen tussen oevervegetatie, onder boomwortels, in struikgewas of in hun hol. Otters zijn uitstekende zwimmers en ze kunnen goed duiken. Ze blijven soms wel tien minuten onder water. De soort komt voor langs rivieren, beken, meren en kanalen met schoon zoet water; soms ook in brak of zout water.

FOTO: H.W. LINDBERS

In Oost-Groningen kruisen twee belangrijke ecologische natte verbindingzones: die van het Bargerveen naar de Dollard en die van de Blauwe Stad (NL) naar de Ems (Du). Deels gebruiken ze dezelfde waterwegen waardoor één groot grensoverschrijdend netwerk ontstaat. De TEN projecten in het Rundegebied en de Brualer Schloot ontmoeten elkaar hier. Samenwerking tussen verschillende overheidsorganisaties uit Drenthe, Groningen en Nedersachsen, en tussen verschillende projecten, leidt tot een ambitieus raamplan voor de komende zeven jaar. De realisatie van een robuuste ecologische natte verbindingzone tussen het Groningse waterproject Blauwe Stad en de Duitse Brualer Schloot. Waterhuishouding, veiligheid, economische en recreatieve belangen zijn, geheel volgens de TEN receptuur, in dit plan geïntegreerd.

Samenwerking TEN leidt tot ambitieuze verbindingen in Groningen

NATTE AS

Het project 'Van Blauwe Stad naar Brualer Schloot' is onderdeel van de Natte As. Een stelsel van waterwegen, meren en moerassen dat een ecologisch netwerk vormt van Zeeland, langs de kust omhoog naar Groningen. Via het noorden van Duitsland loopt de Natte As door naar Denemarken en het Duitse achterland. De verbinding tussen Blauwe Stad en Ems vormt een belangrijke ontbrekende schakel. Zie daar de noodzaak van dit TEN-project. De ecologische verbinding naar de Ems in Duitsland volgt vanaf de Blauwe Stad de oevers van de Pekel Aa, Westerwoldse Aa en het Boelens Tijdenskanaal. Daar steekt het de grens over naar de Brualer Schloot, waar het Duitse TEN-project de werkzaamheden overneemt richting de Ems.

Het raamplan combineert verschillende initiatieven en belangen binnen het gebied tot één project. Dat is goedkoper en efficiënter. Het plan is gemaakt door de provincie Groningen, Staatsbosbeheer, waterschap Hunze en Aa's en de gemeente Bellingwedde. Andere betrokkenen zijn onder andere de landbouworganisatie LTO-Noord, en de Dienst Landelijk Gebied. Het plan beschrijft zeven concrete projecten. Wanneer die uitgevoerd zijn, kunnen paling, bot en spiering door de rivieren landinwaarts trekken en kan de otter zijn langverwachte reis vanuit Duitsland en Denemarken veilig ondernemen.

WERKEN AAN NATUUR

Om de trekroute voor dieren in en langs het water te verbeteren en veiliger te maken, staan een groot aantal maatregelen in de startblokken. De oevers en bestaande natuurgebieden krijgen een natuurlijker en natter uiterlijk. Dat gebeurt bijvoorbeeld door de kades terug te plaatsen en zo binnen een waterweg een extra moerasstrook te maken. Ook krijgen oevers een geleidelijk opgaande natuurvriendelijke aanleg en ontstaan er ondiepe delen met specifieke rietvegetatie. De ondieptes zijn ook geschikt als paaiplaatsen voor vissen en amfibieën. Dode rivierarmen en geulen worden opnieuw uitgegraven en er komen natte graslanden.

Op de route komen twee nieuwe natuurgebieden die als stapsteen, rustgebied, dienen voor trekkende dieren. Natuurgebied de Bovenlanden is ook een stapsteen en dient tevens als waterberging in tijden van extreem hoge waterstanden. Op andere plaatsen zijn kades en dijken vanwege de te verwachten hoge waterstanden in de toekomst verstevigd en verhoogd. Een aantal technische maatregelen moet de route voor dieren toegankelijker en rustiger maken. Zo komen er faunapassages en uittreedplaatsen, een vispassage en een geluidswal langs de snelweg.

MENS EN NATUUR

De natuurlijke oevers, nieuwe natuurgebieden en moerasstroken verhogen de natuurwaarde van het landschap. Recreanten varen, fietsen en wandelen met meer plezier langs de nieuwe natuur. Om dit verder te stimuleren voorziet het plan in de aanleg van meer fiets- en wandelpaden langs de waterwegen en natuurgebieden. Er komt een uitkijkeuvel langs de snelweg A7. De vaarroutes zijn door het natuurlijke aanzien opgewaardeerd. Er komen overal in het gebied kleinschalige voorzieningen als banken, picknicktafels, schuilhutten en vogelkijkhutten. Oude leidijken uit de 17e en 18e eeuw hielden het hoogveen nat en verbonden de verschillende militaire vestingdorpen in het grensgebied met elkaar. In het raamplan worden deze oude dijken hersteld en geschikt gemaakt voor wandelaars en fietsers. Met deze voorzieningen voor het toerisme stimuleert TEN de lokale economie.

DE PALING

Europese paling of aal (*Anguilla anguilla*) komt in alle Europese wateren voor die met de Atlantische Oceaan in verbinding staan, behalve in het uiterste noorden. Palingen brengen het grootste deel van hun leven door in zoet water of in kustwateren. Het duurt minstens 5 jaar voor de mannetjes volwassen zijn; voor de wijfjes is dat enkele jaren meer. Vrouwelijke dieren zijn dan ongeveer een meter lang. Dat is twee keer de lengte van de mannetjes. Om te paaien trekken de geslachtsrijpe palingen zesduizend kilometer naar het westen de Atlantische Oceaan in. Ze schieten kuit in de Sargassozee. De larven zwemmen vervolgens met de Golfstroom in twee à drie jaar terug naar Europa. De larven onderweg getransformeerd tot glasalen, die in het voorjaar bij miljoenen de rivieren optrekken. Vroeger konden de jonge aaltjes zonder problemen in vrijwel alle binnenwateren doordringen. Tegenwoordig is paling zeldzaam geworden. Waterverontreiniging, en de aanleg van sluizen, stuwen en gemalen zijn daar de oorzaak van. Allerlei extra voorzieningen moeten ervoor zorgen dat de glasaaltjes de binnenwateren veilig en in redelijke aantallen bereiken. Vispassages zijn daarbij het belangrijkste hulpmiddel. Bij alle projecten van TEN die in verbinding staan met de zee zijn vispassages gepland of al uitgevoerd..

Degelijk TEN rapport helpt Overijssel kiezen

Oplossing knelpunt tussen Weerribben en Wieden nabij

In januari 2006 presenteert het TEN-project Muggabeet een degelijk wetenschappelijk rapport over de natte ecologische verbinding tussen de laagveengebieden Nationaal Park de Weerribben en de Wieden. Het rapport toont aan dat de weg N333 een groot knelpunt is en dat er een ecologische verbinding moet komen. TEN onderzocht drie varianten om een robuuste verbinding te maken. Des te groter en beter de verbinding, des te duurder. Afgestemd op het budget van de provincie heeft TEN de meest reële variant verder uitgewerkt. Het onderzoek is gedaan in opdracht van de provincie Overijssel.

NATTE NATUURVERBINDING

Nationaal Park De Weerribben en de Wieden vormen samen het grootste aaneengesloten laagveenmoeras van West-Europa. De moerassen zijn een belangrijk deel van de 'Natte As', een serie geschakelde verbindingen tussen natte natuurgebieden van Zeeland tot Groningen. De ecologische samenhang tussen de Weerribben en de Wieden is gering door de N333, een vrij grote weg die precies tussen de twee laagveenmoerassen door loopt. De weg is een vrijwel onneembare blokkade voor amfibieën, kleine en grote zoogdieren. Dieren die de weg proberen over te steken worden vaak aangereden. Een robuuste ecologische verbinding betekent herstel van de samenhang tussen de moerassen in Noord-Nederland en die in West-Nederland. Het is een schakel in de grensoverschrijdende keten van moerassen, waterwegen en meren in Nederland Duitsland en Denemarken.

DE OPDRACHT

Nationaal Park de Weerribben is eigendom van Staatsbosbeheer, de Wieden is van

Natuurmonumenten. Om te komen tot een gemeenschappelijke aanpak, werkt de Provincie Overijssel samen met beide eigenaren en met het Waterschap Reest en Wieden. Ze willen met een gezamenlijke aanpak de robuuste ecologische verbinding tot stand brengen. Het doel van het TEN project is om te kijken hoe een effectieve en haalbare robuuste verbinding aangelegd moet worden. Daarnaast dient TEN een plan op stellen om de uitkomsten te bespreken met de lokale bevolking, politici en ondernemers.

DE DIEREN

De beoogde verbindingzone is vooral bedoeld voor otters. In 2002 zijn in de Weerribben vijftien otters uit Oost-Europa met succes uitgezet. Uit het onderzoek blijkt echter dat ook andere dieren van de robuuste verbinding zullen profiteren: amfibieën als heikikkers en ringslangen, kleine zoogdieren als waterspitsmuizen en insecten als de grote vuurvlieder. De verbinding stelt hen in staat nieuwe gebieden te bevolken en contact te maken met andere populaties. De

passage voorkomt verkeersslachtoffers en vergroot de verkeersveiligheid doordat rasters verhinderen dat reeën op de weg komen. De faunapassage en de onderdoorgangen bevorderen de biodiversiteit van het moeras op een duurzame manier. Dat is ook goed nieuws voor zeldzame vogels als purperreiger, roerdomp en zwarte stern.

HET ADVIES

Het rapport geeft drie mogelijkheden voor een robuuste faunapassage. TEN adviseert een groot ecodeuct aan te leggen van 75 meter lang en 5 meter hoog. De passage bevat open water, struikgewas en droge terreindelen. Verderop komen nog twee onderdoorgangen van 15 meter breed en 1 meter hoog, speciaal voor kleine zoogdieren en amfibieën. De omgeving van de passages wordt natuurvriendelijk aangelegd. Mensen kunnen op een bescheiden manier gebruik maken van de passage; te voet, op de fiets of per kano. Met deze informatie van TEN kan de Provincie Overijssel een verantwoorde keuze voor duurzame natuurontwikkeling maken.

< De N333 doorsnijdt twee laagveenreservaten waardoor populaties otters, ringslangen, heikkikkers en waterspitsmuizen van elkaar gescheiden zijn. De weg is dodelijk voor overstekende dieren.

> In de toekomstige situatie gaat de weg over een 75 meter lange viaduct. De dieren kunnen via een robuuste verbindingzone vrij en veilig onder de N333 door.

DE RINGSLANG

De ringslang is symbool bij kleine natte natuurgebieden die zijn verbonden met kleinere waterverbindingzones. De ringslang is de enige waterslang van Nederland. Hij is olijfbruin of grijs met een zwart-wit gevlekte buikzijde. Op de achterkant van zijn kop zitten geel tot witte of orangerode vlekken. Het talrijkst is hij in streken waar hoge gronden aan waterrijke gebieden grenzen. Op droge plekken ligt hij te zonnen. De Ringslang vindt beschutting in muizenholen of takkenhopen. In het water vangt hij kikkers en vissen. De verbindingzone voor een ringslang is vaak niet meer dan een betonnen tunnel onder een weg door. Zo'n tunnel werkt alleen als de slang licht aan het eind van de tunnel ziet.

De Deense delegatie van het TEN II project uit Zuid-Jutland bezoekt natuurreservaat de Wieden in 2004.

In december 2005 presenteert TEN-Junne de inrichtingsschets 'Natuurlijk Dynamisch'. Het gaat om de natuurlijke inrichting van een deel van de uiterwaarden van de Overijsselse Vecht. Het gebied bij de stuw van Junne is aangewezen als toekomstig natuurgebied. De schets voorziet in het weghalen van de oeverversteving, het uitgraven van een nieuwe meander en het verlagen van de uiterwaard en de aanleg van poelen voor de knoflookpad. Hierdoor wordt de Vecht in dit gebied een half-natuurlijke laaglandrivier waar de uiterwaard vrijelijk kan overstromen en een dynamisch proces van erosie en sediment op gang komt. Staatsbosbeheer, eigenaar van het gebied, gaat het project in 2006 uitvoeren.

HISTORIE

De Overijsselse Vecht is een regenrivier die zijn bron heeft in het Münsterland, Duitsland, zo'n honderd kilometer van de Nederlandse grens. De Vecht heeft tot ver in de negentiende eeuw een belangrijke rol gespeeld in de scheepvaart. 's Winters stroomde veel water door de sterk meanderende rivier en 's zomers weinig. In 1908 besluit men de meanders af te korten en de rivier te kanaliseren. Dat is gemakkelijker voor schepen, maar het water stroomt ongehinderd en snel weg. Het gevolg is een flinke daling van de waterstand. Om dit op te vangen komen in 1920 een aantal stuwen in de rivier.

PROBLEMEN

De gekanaliseerde rivier heeft stevige stenen oevers om de vaak snelle

stroming in een juiste baan te leiden. De stroming zorgt er bovendien voor dat de rivier diep is. Er is te weinig ruimte in de aangrenzende gebieden om grote hoeveelheden water op te vangen. Dat leidt eind jaren negentig tot overstromingen. In het gebied zijn veel landbouwgronden met lage natuurwaarden en de kleine resten natuurgebied liggen ver uit elkaar. Dit zijn geen goede omstandigheden voor een effectieve ecologische verbinding.

SAMENWERKING

De Overijsselse Vecht en het Vechtdal zijn een deel van een grensoverschrijdende ecologische verbindingzone. Het TEN

samenwerkingsverband bestaat uit de provincie Overijssel, de gemeente Ommen, het Waterschap Velt en Vecht, Staatsbosbeheer en agrariërs. De projectgroep onderzoekt de mogelijkheden voor natuurlijk herstel van de rivier bij de stuw van Junne. TEN-partners uit Denemarken en Duitsland komen de situatie bekijken en bespreken. De projectgroep bezoekt een herstelde rivier bij Jippe in Duitsland om ideeën op te doen.

Het kleinschalige TEN-Junne project is een voorbeeldproject. Nog voordat het uitgevoerd is, heeft het Waterschap Velt en Vecht de plannen geïntegreerd in een

Overijsselse Vecht krijgt natuurlijke vrijheid terug

breder en grootschalig natuurontwikkelingsproject dat in november 2005 van start ging en in 2007 afgerond moet zijn. Daarbij zijn de belangen van landbouw, recreatie, water, natuur en landschap evenwichtig vertegenwoordigd. Het Waterschap heeft zich voor deze aanpak door TEN laten inspireren.

AAN HET WERK

Door de stortstenen van de oevers te verwijderen en de nieuw gegraven meander, ontstaat een dynamisch proces van erosie en sedimentatie. Het verwijderen van de minerale toplaag in de uiterwaarden, geeft ruimte aan een verschalingsproces.

Er komt meer kwelinvloed waardoor in de uiterwaarden natte weilanden ontstaan. In de laagtes komen poelen voor de knoflookpad. De uiterwaard zal regelmatig door het Vechtwater overstroomd en kan grote hoeveelheden water bergen in tijden van overlast. Bestaande waterlopen krijgen een natuurvriendelijke inrichting. Een vormig cultuurgebied wordt zo omgevormd tot een gevarieerd rivierduinlandschap dat de titel 'ecologische verbindingzone' met trots mag dragen.

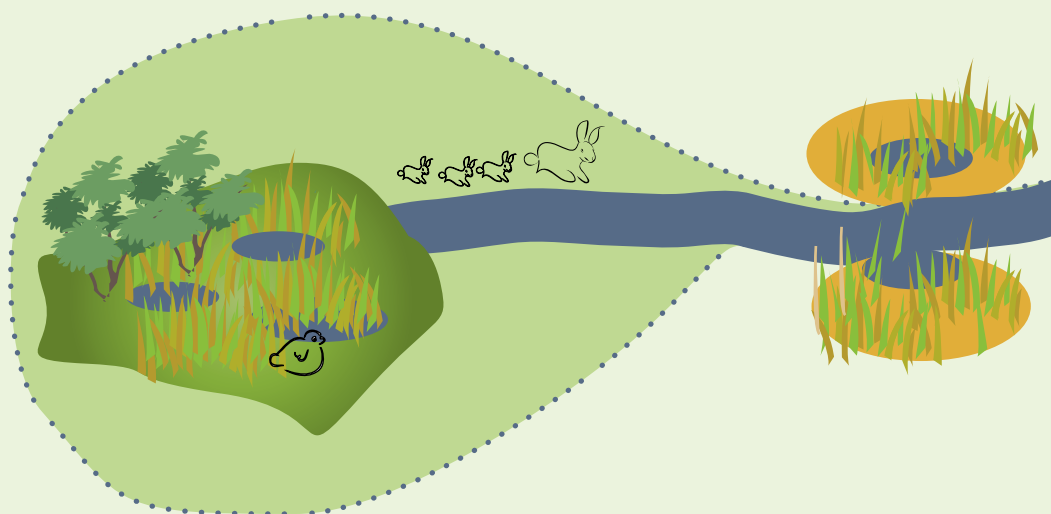

De duurzame ecologische netwerken van TEN

Grensoverschrijdende natte ecologische verbindingzones vormen de kern van het TEN-project. Ecologische verbindingzones zijn het belangrijkste ingrediënt van de mondiale en Europese wetgeving van de laatste vijftien jaar. Deze groene infrastructuur moet versnipperde natuurgebieden aan elkaar rijgen om het voortbestaan en de rijkdom van soorten te waarborgen. De dure en arbeidsintensieve verbindingzones en faunapassages hebben alleen maar zin als de dieren en planten er gebruik van maken. Om er achter te komen wat de beste voorwaarden voor een bepaalde zone zijn, werkt TEN met proeftrajecten. Daartoe heeft TEN in de drie betrokken landen concrete tracés bedacht en uitgevoerd.

NATTE NETWERKEN

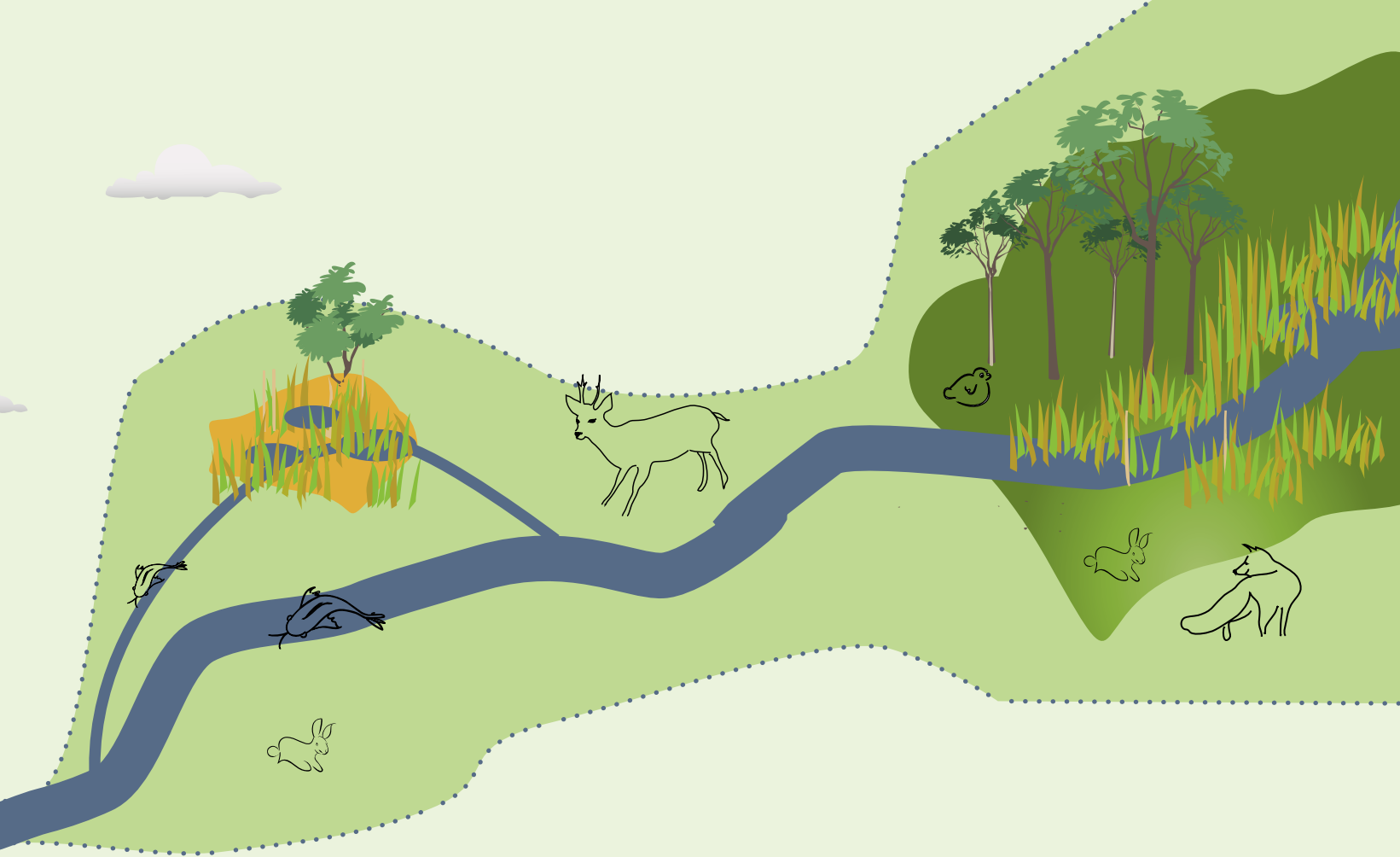
Waterwegen zijn belangrijk omdat veel diersoorten er gebruik van maken: vissen, insecten, amfibieën, reptielen, kleine en grote zoogdieren. De bevolkingsgroei, verstedelijking van het landschap en andere ontwikkelingen zorgen ervoor dat waterwegen in de loop der tijd zijn onderbroken door sluisen, stuwen, gemalen, waterkrachtcentrales, wegen, spoorlijnen of dammen. Hierdoor zijn trekroutes afgesneden en zijn populaties dieren in verschillende natuurgebieden van elkaar gescheiden. De overlevingskans voor soorten in bepaalde gebieden is zo verkleind. Het creëren van ecologische netwerken is een internationaal erkende en populaire manier om de schade aan de natuur te herstellen. Een ecologisch netwerk bestaat uit natuurgebieden, stapstenen, bufferzones en verbindingen. Er is al veel kennis en ervaring als het gaat om ecologische verbindingzones over land. TEN richt zich op natte ecologische netwerken. Het principe is hetzelfde alleen betreft het hier natte natuurgebieden en waterwegen.

Natuurgebieden zijn grote oppervlakten aan bijvoorbeeld zoet- en zoutwatermoerassen, hoog- en laagveengebieden, natte bossen, schrale weilanden of open water. De gebieden kenmerken zich door een grote natuurlijke biodiversiteit en herbergen levensvatbare populaties van waardevolle dieren- en plantensoorten..

Verbindingzones zijn ononderbroken stroken natuur rond een waterweg, die meerdere natuurgebieden met elkaar in contact brengen. Een verbindingzone is minimaal 30 meter breed. Het gaat om bestaande of nieuwe waterwegen en hun oevers. Soms is een verbindingzone gericht op een specifieke soort, bijvoorbeeld otters, woelratten, ringslangen of trekkende vissen, maar meestal profiteren meerdere soorten van de verbinding.

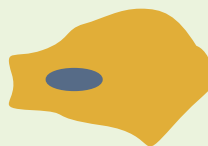

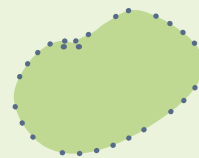
Natuurgebied

Verbindingszone

Stapsteen

Bufferzone

Stapstenen zijn kleinere natuurgebieden langs de verbindingszone die tussen de grote natuurgebieden in liggen. Het zijn percelen nat bos, drassige weilanden, rietvelden, moeras of uiterwaarden. Stapstenen fungeren als rustgebied, tijdelijk leefgebied of als springplank wanneer een zone onderbroken is. Deze stapstenen zijn soms bestaande natuur, maar kunnen ook aangekochte landbouwgronden zijn, die omgevormd worden tot ruige natuur. .

Bufferzones zijn stroken ruige landbouwgrond die om de kern delen van een ecologische netwerk heen liggen. Ze beschermen de kwetsbare kern tegen schadelijke invloeden als vervuiling, geluid, verstoring of ontwatering. In overleg met de eigenaar is op de gronden een natuurlijk beheer van toepassing of vindt bijvoorbeeld lichte biologische landbouw plaats.

Herstel van natuurwaarden in en rond waterwegen

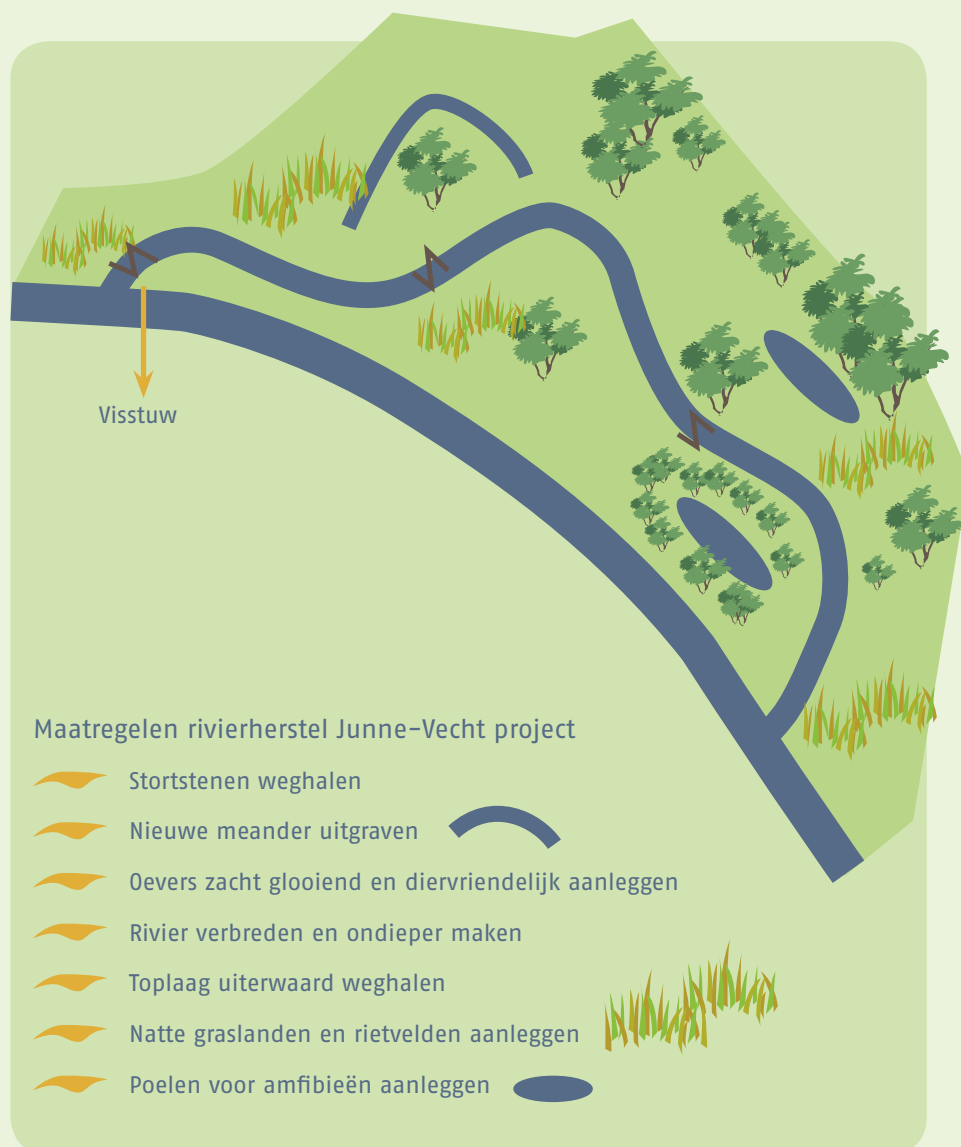
Rivieren, beken, kanalen en sloten zijn bij uitstek geschikt als verbindende waterweg tussen twee natte natuurreservaten. Maar ook de mens gebruikt deze waterwegen, voor recreatie, transport, irrigatie of afwatering. Daardoor zijn rivieren en kanalen vaak rechtgetrokken, diep en voorzien van steile oevers. Ook de waterkwaliteit laat vaak te wensen over. Het herstellen en reconstrueren van waterlopen is een belangrijke doelstelling van TEN.

ELKE RIVIER IS ANDERS

bij rivierherstel gaat het om de verbetering van de waterkwaliteit en het verhogen van de biodiversiteit. Waterpartijen verschillen van aard. Zo is er stromend water in rivieren, beken en vaak ook in kanalen; is er stilstaand water in meren, kanalen en moerassen; en getijdenwater langs de kust. Elk vraagt om een andere aanpak. Dat geldt ook voor de positie, structuur, vorm of functie van een waterloop.

DE UITERWAARD VAN DE VECHT

Het Junne-Vecht project is een goed voorbeeld van de maatregelen die TEN voorstaat bij rivierherstel. De rechte snelstromende rivier moet hier weer iets van zijn oorspronkelijke natuurlijke dynamiek terug krijgen. Daardoor worden de stortstenen die de rivier binnen zijn oevers moet houden, weggehaald. De toplaag van de uiterwaard wordt afgegraven, waardoor de gronden langs de rivier lager komen te liggen en versralen. Er ontstaan natte graslanden

met moerasstroken die regelmatig overstromen. In de weilanden komen poelen voor amfibieën en reptielen. Door de uiterwaard wordt een oude meander uitgegraven of een nieuwe meander gemaakt. De diervriendelijke oevers zijn zacht glooiend en waar nodig beplant. De oorspronkelijke rivier wordt verbreed en ondieper gemaakt zodat vissen makkelijker kunnen paaien en er wisselende stroomsnelheden ontstaan. Bij de andere projecten van

TEN zijn variaties van deze maatregelen toegepast. Zo creëert men in de kanalen van het Blauwe Stad project hier en daar riet- en moerasstroken langs de kanalen door de oorspronkelijke kade enkele meters op te schuiven.

Veel dieren hebben een ingebouwd mechanisme dat hen dwingt zich te verplaatsen. Er zijn vele redenen voor een dier om te migreren. Het kan zijn dat ze op zoek zijn naar voedsel, op weg zijn naar een leefgebied, broed- of slaapplek of een andere populatie opzoeken om inteelt te voorkomen. Gemalen, stuwen, wegen, sluisen of waterkrachtcentrales vormen een groot probleem voor migrerende dieren in en langs waterlopen. De blokkades verhinderen een vrije doorgang of maken een passage erg gevaarlijk. Het is niet altijd mogelijk om de blokkades te verwijderen.

Maatregelen voor een veilige migratie van dieren

FAUNAPASSAGES

Daarom moeten er andere maatregelen genomen worden. TEN ontwierp bij Muggebeet grote faunapassages door een doorgaande weg op een viaduct te leggen. Zo kunnen otters, kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen over een flinke breedte veilig de weg passeren. Ook zijn amfibieëntunnels gepland. Dat zijn bijvoorbeeld buizen onder de weg door. Schermen geleiden de trekkende dieren hierheen en voorkomen dat ze op de weg komen. Bij de Runde zijn duikers onder een weg geplaatst met boven het wateroppervlak een looppad voor otters en kleine zoogdieren. Bij de stuwen in de vecht bij Junne is een natuurlijke vispassage in een nevengeul gemaakt. Dit kanaaltje gaat om de stuw heen en is bedoeld voor algemene soorten als snoeken, brasems en barbelen; maar ook voor palingen, windes, forellen en zeeprikken. Een veelgebruikte vorm van faunapassages bij waterwegen zijn uitreedplaatsen. Hier kunnen dieren eenvoudig het water verlaten doordat de steile kadeverstevingen op regelmatige afstanden zijn weggehaald.

- 1 Amfibieëntunnels voor kikkers, padden, salamanders, hagedissen en slangen.
- 2 Ecoduiker met passerand voor zoogdieren bij de Runde.
- 3 Vispassage bij Junne

< Toekomstig viaduct bij Muggebeet over brede faunapassage.

Natuurontwikkeling in de vorm van ecologische verbindingszones gaat uitstekend samen met economische groei en het creëren van nieuwe banen. TEN is daarvan overtuigd en bewijst haar gelijk bij een aantal projecten. Verbetering van de waterkwaliteit en de succesvolle aanpak van zowel wateroverlast als water tekorten blijken vaak voordelig voor de plaatselijke ondernemers, het toerisme en de landbouw. Een van de conclusies van het TEN project is dat de uitvoering van ecologische verbindingszones een grotere kans van slagen heeft als van meet af aan voor een integrale aanpak wordt gekozen.

TEN zorgt voor economische groei en

INITIATIEVEN COMBINEREN

Natuurbeheerders en overheden kijken bij de planning van natte ecologische verbindingen naar de beoogde natuurwaarde en naar de waterkwaliteit. Door de klimaatsveranderingen zijn wateroverlast en watertekorten een steeds groter probleem. TEN kijkt daarom ook naar bijvoorbeeld wateropvang in projectgebieden. Deze aanpak gaat gepaard met dure grootschalige maatregelen die vaak ingrijpend een landschap

veranderen. Dat vraagt een breed maatschappelijk draagvlak van de plaatselijke bestuurders, ondernemers, belangengroepen, bewoners en landeigenaren. TEN combineert daarom vanaf de planingsfase uiteenlopende initiatieven in de omgeving tot een integrale belangenafweging met ruimte voor natuurontwikkeling, stedenbouw, verkeersveiligheid, waterbeheer, binnenvaart, toerisme en ondernemerschap.

WIN-WINSITUATIE IN DE RUNDE

De Runde is daarvan een heel goed voorbeeld. De bevolking reageerde aanvankelijk nogal sceptisch op de grootse plannen. Voorlichtings- en inspraakavonden, excursies en publicaties zorgden voor een open communicatie met alle partijen. Vooral de goede samenwerking met de glastuinders en ondernemers in de toerismebranche bracht een ommekeer teweeg. Bij de ecologische verbindingszone is wateropvang in de bovenstroom gerealiseerd zodat overstromingen in woongebieden worden voorkomen. Bovendien wordt het Rundewater als gietwater in het tuinbouwgebied gebruikt. Het gebied is daardoor aantrekkelijk voor nieuwe

tuinders. Bij de nieuw aangelegde beek zijn tal van recreatieve voorzieningen gemaakt. Het gevolg is dat toeristische ondernemers in de omgeving dankzij TEN hun activiteiten uitbreiden. Beide ontwikkelingen geven een economische impuls aan de regio en zorgen voor nieuwe banen. Doordat TEN de verschillende belangen met elkaar koppelt, ontstaat een win-winsituatie die een sneeuwbal effect teweegbrengt, waarvan zowel de natuur, de economie als de woonomgeving profiteren.

LANDBOUWERS HELPEN NATUUR

In Groot-Brittannië, bij het riviersysteem van Little Ouse en Waveney, heeft de landbouw een enorme invloed op de waterkwaliteit. Het TEN project wil de biodiversiteit herstellen en de natuurwaarde verbeteren. Zonder de medewerking van boeren en landeigenaren is zo'n doelstelling onhaalbaar. Gespecialiseerde adviseurs van de Farming and Wildlife Advisory Group en de Upper Waveney Valley Partnership benaderen namens TEN boeren in hun eigen bedrijf. Ook organiseren zij excursies naar proefboerderijen en projecten. Wanneer de boeren zien dat

Jan Kuper

wethouder gemeente Emmen

"Elke hectare glastuinbouw biedt werk aan 8 tot 9 mensen. De plaatselijke economie krijgt dus een flinke impuls met bouw van 180 hectare nieuwe kassen."

TEN-Partners

provincie Drenthe

Project Lead Partner
Ben L.J. van Os
b.os@drenthe.nl

Niedersachsen
Ingolf Faida
ingolf.faida@nlwkn-ol.niedersachsen.de

Norfolk County Council
John Jones
john.jones@norfolk.gov.uk

Suffolk County Council
Sue Hooton
sue.hooton@et.suffolkcc.gov.uk

provincie groningen

Provincie Groningen
Edward Sie
e.sie@provinciegroningen.nl

Provincie Overijssel
Hans Schiphorst
jj.schiphorst@prv-overijssel.nl

nieuwe banen

verbeteringen niet eens zo veel geld kosten en dat het ook voordelen voor henzelf biedt, zijn ze vaak bereid te investeren in ecologische maatregelen. Zo maken deze ondernemers samen met vrijwilligers het landschap aantrekkelijk voor dieren en planten, en daarmee ook voor mensen. De toename van het aantal bezoekers aan de natuurgebieden, versterkt de plaatselijke economie op duurzame wijze.

WATERLINE ECONOMY

De visie en werkwijze van TEN om natuurontwikkeling te combineren met economische en andere belangen van de lokale bevolking is een voorbeeld voor veel andere projecten. Alle bestaande TEN partners doen bijvoorbeeld mee met een nieuw Europees project Waterline Economy, een samenwerking tussen 54 regio's uit 6 landen binnen het Noordzeegebied. Hierbij gaat het om duurzame economische ontwikkeling in combinatie met grote natuur- en waterprojecten. Waterline Economy is duidelijk geïnspireerd op de TEN-visie en loopt van 2006 tot 2008.

Colofon

TEN Magazine is gemaakt in opdracht van Lead Partner provincie Drenthe

Eindredactie en teksten
Stephan Kraan

Vormgeving
Studio Hooghalen, Helga Wening van Raan

Beeldmateriaal

Ten partners uit Nederland, Duitsland en Groot-Brittannië, Ben van Os, Trias Media B.V. Kampen, Het Drentse Landschap. Foto otter voorzijde: Roel Hoeve. Foto otter achterzijde: HW. Linders.

Contact en informatie
Provincie Drenthe
B.L.J. van Os
Postbus 122
9400 AC Assen tnv TEN
www.ten-project.org

April 2006©

TEN PROJECTEN

- **Runde**
- **Blauwe Stad**
- **Junne-Vecht**
- **Muggebeet**
- **Little Ouse & Waveney**
- **Brualer Schloot**

Inhamq North Sea Region